

Piotr Kowolik

Prof. dr hab. Kazimierz M. Czarnecki
- twórca profesjologii : (nauki o
rozwoju zawodowym człowieka) : w
55 rocznicę pracy zawodowej

Problemy Profesjologii nr 1, 201-205

2009

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr Kowolik

**PROF. DR HAB. KAZIMIERZ M. CZARNECKI
– TWÓRCA PROFESJOLOGII
(NAUKI O ROZWOJU ZAWODOWYM
CZŁOWIEKA)
W 55 ROCZNICĘ PRACY ZAWODOWEJ**

Kazimierz M. Czarnecki urodził się 6 maja 1933 roku we wsi TEREBIŃ, woj. lubelskie. Ojciec zajmował się kowalstwem i rolnictwem, a matka prowadziła gospodarstwo domowe i wychowywała dzieci.

Naukę szkolną rozpoczął w Terebiniu, lecz przerwał ją w czasie okupacji niemieckiej i ponownie zaczął uczęszczać do szkoły dopiero po wyzwoleniu wschodniej części Polski. Do szkoły zbiorczej w Werbkowicach zaczął uczęszczać, począwszy od klasy III, jako tzw. „uczeń przerośnięty wiekiem”.

W roku 1950 zdał egzamin i rozpoczął naukę w Państwowym Liceum Pedagogicznym w Zamościu. Liceum ukończył w czerwcu 1954 roku, uzyskując świadectwo dojrzałości i kwalifikacje zawodowe nauczyciela nauczania początkowego do pracy w klasach I-IV szkoły podstawowej.

Zgodnie z nakazem pracy został skierowany do pracy w Szkole Podstawowej w Strzyżowie nad Bugiem, której tam nie podjął, gdyż zaproponowano mu również pracę w charakterze wychowawcy w internacie Zasadniczej Szkoły Metalowej w Radzynie Podlaskim. Pracę podjął 15 sierpnia 1954 roku. Obejmując stanowisko kierownika internatu.

Brak kwalifikacji zawodowych do pracy z młodzieżą szkół zawodowych spowodował, że został skierowany na roczny kurs (Studium) dla kierowników i wychowawców internatów szkół zawodowych w Katowicach. Kurs ukończył w czerwcu 1955 roku uzyskując kwalifikacje do pracy wychowawczej z młodzieżą internatów szkół zawodowych.

W czasie pobytu na kursie zdał egzamin wstępny i został przyjęty na kierunek pedagogiki w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Warszawie. Ze względu na rozpoczęte studia nie powrócił do Radzyna Podlaskiego, lecz pozostał w Katowicach, podejmując pracę w internacie Zasadniczej Szkoły Zawodowej Nr 1.

Pracując w internacie interesował się losami życiowymi i zawodowymi oraz rozwojem osobowości młodzieży wiejskiej, uczniów szkoły zawodowej. W wyniku tych zainteresowań przeprowadził badania i napisał pracę magisterską pt.: *„Drogi młodzieży wiejskiej w szkole zawodowej”*, pod kierunkiem prof. dr hab. Stanisława Kowalskiego z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. W pracy tej ukazał pedagogiczne, socjologiczne i psychologiczne uwarunkowania wyboru zawodu robotnika oraz uczenia się zawodu i podejmowania pracy w fabrykach i hutach Śląska. Pracę magisterską obronił 29 czerwca 1960 roku na Wydziale

Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego (po zlikwidowaniu WSP), uzyskując stopień magistra pedagogiki.

Pod koniec ostatniego roku studiów zainteresował się nim prof. dr hab. Józef Pieter, Rektor WSP w Katowicach i zaproponował mu pracę na stanowisku asystenta technicznego w Zakładzie Psychologii. Pracę podjął 1 kwietnia 1960 roku, na pół etatu, a po obronie pracy magisterskiej i uzyskaniu dyplomu awansował na stanowisko asystenta i starszego asystenta, przenosząc się na cały etat do pracy w WSP. Początkowo był organizatorem technicznym Zakładu Psychologii wychowawczej i rozwojowej oraz metod statystycznych. Po jego zorganizowaniu podjął zajęcia z psychologii. Najbardziej był zainteresowany pedagogiką i psychologią uczenia się i nauczania szkolnego uczniów.

W czasie wykonywania pracy asystenckiej, w latach 1960-1963 przeprowadził badania młodzieży nad wpływem treści czytanych lektur na ich osobowość. Był to jego udział w realizacji problemu badawczego pt.: *Recepcja treści lektur*, prowadzonego przez prof. dr hab. J. Pietera. W wyniku zakończonych badań własnych napisał prace doktorską pt.: *Książka jako czynnik oddziaływania wychowawczego na postępowanie młodzieży szkolnej*. Pracę obronił 16 grudnia 1964 roku, składając wcześniej egzaminy z filozofii i psychologii (egzamin kierunkowy). Promotor i recenzenci pracy doktorskiej pozytywnie ocenili jego przydatność do pracy dydaktyczno-naukowej w uczelni wyższej. W grudniu 1964 roku został powołany na stanowisko adiunkta w Zakładzie Psychologii, Od tej pory specjalizował się w psychologii wychowawczej, eksponując psychodydaktyczne aspekty uczenia się i nauczania, zwłaszcza przyswajanie przez uczniów szkolnej wiedzy pojęciowej.

Wyniki badań wpływu czytelnictwa na osobowość i zachowanie się uczniów opublikował w pracy pt. *Rola lektury w życiu czytelnika*, Katowice 1971.

W latach 1965-1969 prowadził samodzielne badania nad poszukiwaniem związku pomiędzy niektórymi cechami osobowości, a wyborem kierunku studiów przez studentów filologii polskiej i matematyki. W wyniku badań i porównawczego opracowania materiałów powstała praca pt.: *Próba poznania cech osobowości studentów uczelni wyższej*, Katowice 1972. W pracy wykazał między innymi istnienie wyraźnych, kierunkowych zdolności, zainteresowań i motywacji do studiów humanistycznych oraz do studiów matematycznych. Stwierdził również, że studenci humaniści posiadają także uzdolnienia matematyczne.

W 1969 roku odszedł z pracy w WSP i podjął się organizacji Katowickiego Oddziału Warszawskiego Instytutu Pedagogiki, zostając jego kierownikiem, jako doktor z określonym już dorobkiem naukowym. Dyrektor Instytutu prof. dr hab. Wincenty Okoń przedstawił jego kandydaturę Radzie Naukowej do nominacji na stanowisko samodzielnego pracownika naukowo-badawczego.

W wyniku pozytywnych recenzji dorobku naukowego, wykonanych przez prof. W. Okonia, T. Nowackiego, J. Reutta, Z. Skornego otrzymał 1 marca 1972 roku nominację na stanowisko samodzielnego pracownika naukowo-badawczego w Instytucie Pedagogiki Oddział w Katowicach.

W 1975 roku powrócił do pracy w Uniwersytecie Śląskim do Instytutu Psychologii, gdzie pełnił początkowo funkcję zastępcy dyrektora, a potem dyrektora Instytutu. Od tego czasu wzbogaca swój dorobek badawczy, koncentrując się na pedagogicznych, psychologicznych i socjologicznych aspektach rozwoju zawodowego uczniów szkół zawodowych. W wyniku

analizy literatury i prac badawczych napisał i wydał pracę pt. *Ukierunkowanie zawodowe człowieka (Ukierunkowanie, struktura i rozwój osobowości zawodowej uczniów zasadniczych szkół zawodowych)*, Katowice 1981. W pracy tej nakreślił teoretyczne podstawy osobowości zawodowej, jako szczególnej warstwy osobowości człowieka i jego zawodowego rozwoju.

Gromadząc coraz szerszy i bogatszy materiał badawczy dochodząc do pewnych ogólnych interpretacji opublikował prace pt. *Rozwój zawodowy człowieka*, Warszawa 1985. W pracy tej zasygnalizował potrzebę tworzenia odrębnej dziedziny (działu) wiedzy o rozwoju zawodowym dzieci, młodzieży i dorosłych. Dziedzinę tę określił mianem – profesjologia (nauka o rozwoju zawodowym człowieka). Głównymi „filarami treściowymi” profesjologii są warunki, proces, wyniki i mechanizmy rozwoju zawodowego dzieci, młodzieży i dorosłych. Sądzę, że oryginalnym wkładem w analizę tej problematyki jest m.in. opracowana i uzasadniona stadialność rozwoju zawodowego dzieci, młodzieży i dorosłych. Starał się również przedstawić własny zarys teorii rozwoju zawodowego, którą określił mianem: teoria miejsca i przestrzeni społecznej człowieka w podziale pracy.

W swej działalności naukowo-badawczej i dydaktycznej starał się również przekazać pewną dozę wiedzy psychopedagogicznej nauczycielom szkół zawodowych, którzy – jak wiadomo – nie mają specjalistycznego przygotowania pedagogicznego i psychologicznego w ramach studiów wyższych. Napisał dla nich dwie prace: *Psychologia dla nauczycieli praktycznego nauczania zawodu*, Warszawa 1974, oraz *Psychologia dla nauczycieli kształcenia zawodowego*, Gliwice 1978.

W latach 1979-1982 zorganizował trzy seminaria naukowe, których owocem były trzy publikacje. Tematy seminariów są dokładnie odzwierciedlone w tytułach wydanych prac: *Metodologia i metody badań psychologicznych*, Katowice 1980; *Osiągnięcia polskiej psychologii w okresie międzywojennym*, Katowice 1981; *W stulecie psychologii naukowej 1879-1979*, Katowice 1982.

Dla potrzeb oświaty dorosłych, szczególnie nauczycieli kształcenia kursowego dorosłych, napisał cztery „małe” prace zwarte, wydane przez Zarząd Główny Związku Zakładów Doskonalenia Zawodowego w Warszawie: *Psychologia stosowana w kształceniu zawodowym*, Warszawa 1978; *Metody badań naukowych (Przewodnik dla badaczy kształcenia kursowego dorosłych)*, Warszawa 1980, (współautor H. Hrapkiewicz); *Różnice indywidualne w rozwoju zawodowym człowieka dorosłego*, Warszawa 1985; *Profesjologia w zarysie (Zarys nauki o rozwoju zawodowym człowieka)*, Warszawa 1986.

W latach 1984-1988 prowadził seminaria naukowo-badawcze dla nauczycieli szkół zawodowych w IKN – ODN w Bielsku-Białej. W wyniku tych seminariów powstały trzy prace zwarte, których tytuły odpowiadają tematom seminariów: *Uczeń szkoły zawodowej (Rozwój i wychowanie)*, Bielsko-Biała 1986; *Pomiar osiągnięć szkolnych uczniów szkół zawodowych*, Bielsko-Biała 1988; *Metody poznawania autorytetu nauczyciela szkoły zawodowej*, Bielsko-Biała 1988, (praca wspólna z H. Hrapkiewicz i E. Gondzikiem).

Od roku 1988 – nadal skupił swoje zainteresowania naukowo-badawcze na problematyce wiedzy pojęciowej uczniów szkół podstawowych. W wyniku twórczej współpracy z Inspektorem Oświaty w Mikołowie i nauczycielami Szkoły Podstawowej nr 10, powstały testy słownikowe do poznawania stanu i poziomu oraz uwarunkowań wiedzy pojęciowej uczniów szkół

podstawowych. Testy te są stale doskonalone, aktualizowane zgodnie z obowiązującymi programami i z podręcznikami nauczania – uczenia się szkolnego.

W wyniku zgromadzonego materiału badawczego i jego opracowania powstała praca pt. *Wiedza pojęciowa uczniów i metoda jej badania*, Katowice 1992. W pracy tej przedstawił analizę literatury problemowej, metodologię badań własnych; stan wiedzy pojęciowej uczniów klas I-VIII; uwarunkowania wiedzy pojęciowej uczniów; wyniki badań i ich interpretację; propozycje zmian w kształceniu uczniów; zestawienie bibliografii i źródeł oraz testy słownikowe, które były stosowane w badaniach.

Poszukując istotnych uwarunkowań stanu, poziomu i funkcjonowania w świadomości uczniów klas I-III szkolnej wiedzy pojęciowej przeprowadził badania testowe 2628 uczniów w 38 szkołach i 101 klasach. W wyniku analizy badań ilościowo – jakościowej materiałów powstała praca pt. *Szkolna wiedza pojęciowa uczniów klas początkowych w świetle badań naukowych*, Katowice 1995.

Wspólnie ze Stanisławem Karasim napisali pracę pt. *Profesjologia w zarysie (rozwód zawodowy człowieka)*, Radom 1996. Podjął pracę na stanowisku profesora Wyższej Szkoły Edukacji Wczesnoszkolnej w Mysłowicach (obecna Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna) pełniąc funkcję prorektora do spraw studenckich.

W 1997 roku ukazała się kolejna książka pt. *Podstawy psychologii ogólnej dla nauczycieli*, Kraków 1997.

W roku 1998 ukazały się dwie publikacje w Krakowie : *Składniki i ocena empirycznych prac doktorskich i Psychologia zawodowego rozwoju człowieka*.

K. Czarnecki habilitował się na podstawie pracy: *Psychologia zawodowego rozwoju osobowości*, Kraków 1998, w Akademii Pedagogicznych Nauk Ukrainy, w Instytucie Pedagogiki i Psychologii Zawodowej Oświaty w Kijowie w dniu 14 kwietnia 1999 roku uzyskując stopień doktora habilitowanego w zakresie psychologii pedagogicznej i psychologii rozwojowej.

Po dwóch latach zrezygnował z pracy w WSP w Mysłowicach i przeniósł się do pracy w WSP Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Katowicach. Pracował również w Wyższej Szkole Umiejętności Pedagogicznych i Zarządzania w Rykach. W tym czasie ukazały się jego monografie: *Pionierzy, współtwórcy i twórcy polskiej psychologii naukowej*, Kraków 2000; *Naukowy rozwój człowieka*, Kraków 2001 oraz *Podstawowe pojęcie psychologii pracy i zawodowego rozwoju człowieka*, Katowice 2003; *Podstawowe pojęcie psychologii ogólnej dla studentów wyższych szkół zawodowych*, Katowice 2004; *Metodologiczne podstawy naukowego rozwoju studentów wyższych szkół zawodowych*, Sosnowiec 2005; *Psychologia zawodowej pracy człowieka*, Sosnowiec 2006; *Psychologia rozwojowa, osobowości i zachowania człowieka*, Sosnowiec 2007; *Leksykon metodologiczny* (red.) Katowice 2007; *Podstawowe pojęcie zawodoznawstwa* (red.) Sosnowiec 2008; oraz *Nowy leksykon metodologiczny* (red.) Sosnowiec 2009.

Dotychczas wykształcił i wypromował ponad 400 magistrów pedagogiki i psychologii oraz ponad 150 licencjatów, promotor 7 doktorów nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki i psychologii.

Był współorganizatorem Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego, kierownikiem Zakładu Psychologii Ogólnej, trzy razy prodziekanem Wydziału Pedagogiki i Psychologii; organizatorem i kierownikiem Samodzielnej Pracowni Rozwoju Zawodowego

Człowieka. Obecnie jest profesorem Wyższej Szkoły Humanitas i dziekanem Wydziału Nauk Humanistycznych w Sosnowcu.

Jest członkiem Zespołu Pedagogiki Pracy Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Towarzystwa Wolej Wszechnicy Polskiej, Polskiego Towarzystwa Psychologicznego i Polskiego Towarzystwa Profesjologicznego (Honorowy Członek i współzałożyciel).

Otrzymał wiele nagród Rektora Uniwersytetu Śląskiego, nagrodę naukową Ministra Edukacji Narodowej za pracę: *Rozwój zawodowy człowieka*.

Jest odznaczony Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotą Odznaką ZNP.

Zainteresowania i badania naukowe oraz publikacje Profesora obejmują sześć dziedzin:

- historię polskiej psychologii naukowej;
- psychologię zawodowego rozwoju człowieka;
- wiedzę pojęciową człowieka;
- wiedzę psychologiczną nauczycieli szkół zawodowych;
- metodologię badań naukowych;
- zawodoznawstwo i profesjologię.

Od 2005 roku Profesor K. Czarnecki wchodzi w skład Rady Redakcyjnej półrocznika „PROBLEMY PROFESJOLOGII” poświęconego problemom rozwoju zawodowego człowieka, ukazującego się w Zielonej Górze.